

Така перспектива є незвичною, але вона є запорукою бачення певної судової інституції в усій повноті її культурного виміру.

Література

1. Комарова В.П. Личность и государство в исторических драмах Шекспира и его современников: автореф. дисс. на соискание науч. степ. д-ра филол. наук; спец.: 10.01.05 – Литературы народов Европы, Америки и Австралии. Л., 1973. 34 с.
2. Ryan M.-L. *The Modes of Narrativity and Their Visual Metaphors. Style.* 1992. Vol. 26, No. 3. 368–387.
3. Titzmann M. The Systematic Place of Narratology in Literary Theory and Textual Theory. In *What Is Narratology?: Questions and Answers Regarding the Status of a Theory*. Ed. Tom Kindt and Hans-Harald Müller. Berlin: Walter de Gruyter, 2003. 175–204.
4. *Pretty v. the United Kingdom* ECHR2002-III.
5. *V.D. and Others v. Russia* (2019) App N72931/10.

Ключові слова: нарративний аналіз, Європейський суд з прав людини, текст, персонаж, історія.

Ключевые слова: нарративный анализ, Европейский суд по правам человека, текст, персонаж, история.

Key words: narrative analysis, European Court of Human Rights, text, character, story.

Кобко-Одарій Вікторія Сергіївна

Національний університет «Одеська юридична академія»

асистент кафедри загальної теорії права та держави,

кандидат юридичних наук

ВПЛИВ РЕЛІГІЇ НА ПРАВОВИЙ МЕНТАЛІТЕТ (УКРАЇНСЬКИЙ ДИСКУРС)

Проблема взаємовідношення правового менталітету і релігії в сучасних умовах вимагає обговорення з позицій тих соціальних, культурних стосунків, які характерні для ХХІ століття. Сьогодні в Україні вона набуває особливого значення, оскільки сучасне українське суспільство духовно і морально хворіє, бо ураженими та зруйнованими виявилися найважливіші центри суспільної і особистої свідомості – ціннісні орієнтири, духовно-моральні ідеали та

правові цінності, традиції. У зв'язку з чим актуальним стає з'ясування співвідношення цих понять, виявлення ролі релігії в українському правовому менталітеті. Розгляд духовності як ціннісного ядра українського правового менталітету, як основи української душі і характеру, з одного боку релігія, виявляється закономірністю розвитку українського буття, а з іншої – вона є найважливішим засобом формування життєвої позиції особи, внутрішнього світу людини та правового менталітету.

Наукове обґрунтування даного питання, на жаль, не знайшло належного відображення у науковій юридичній літературі. Налічується лише невелика кількість робіт (в філософії, соціології та ін.), в яких подекуди висвітлюється вплив релігії на менталітет вцілому. Можемо згадати роботи таких вчених як: П. Д. Юркевич, П. А. Флоренський, Б. В. Вишеславцев, І. А. Ільїн, М. Ф. Юрій тощо. А от взаємозв'язок релігії та правового менталітету залишається поза увагою науковців.

Зважаючи на дані обставини, маємо за мету розкрити суть даного питання, як саме релігійний фактор впливає на правовий менталітет, на прикладі українського народу.

Насамперед, слід зазначити, що на стадії першовиникнення права значний його обсяг складають, перш за все, релігійні норми. Перенесені у чинне право шляхом санкціонування, вони стають офіційними, отримують захист з боку державної влади. Як історично первісний суспільний регулятор релігія, своїм авторитетом закріплює певні масштаби дозволеної або небажаної для суспільства поведінки, надаючи їм характеру належного. На цей момент звернув увагу ще Ш.-Л. Монтеск'є, вказуючи, що, оскільки певні відносини вважалися «нечистими» або забороненими, і одночасно були потрібні (йдеться про шлюбні стосунки), доводилося звертатися до релігії, щоб в одних випадках їх узаконити, а в інших – заперечити. На думку О. А. Короткової, уся маса належної (у т. ч. і правової з сучасної точки зору) поведінки у первісних державах мала релігійне забарвлення [1, с. 162]. Спираючись на божественну легітимацію, Біблія, Коран, Тора, Авеста, інші сакральні тексти встановлюють основи регулювання особистих, майнових та інших відносин усередині соціуму.

Вже після утворення держави і системи позитивного права, остання довгий час наповнюється нормативними конструкціями, що визріли у надрах рабського права в іудаїзмі, канонічного або церковного права у християнстві, фікху (мусульманського права). Ці норми, разом з «правовими» блоками у сакральних текстах, у літературі здобули назву «релігійного права» [2, с. 170]. Для з'ясування шляхів впливу релігійного права на правовий менталітет, на процес формування правової системи, її окремих норм, інститутів та галузей, потрібно більш детально зупинитися на природі цього явища.

Специфіку правового менталітету українського народу неможливо зрозуміти поза релігійними цінностями. Право протягом практично всієї історії української державності органічно пов'язане з релігією, котра задавала суттєвий вплив на формування та розвиток українського права та правосвідомості. Тісний взаємозв'язок релігії та права, їх взаємопроникнення обумовило той факт, що виявити релігійне в правовому складає вельми складну задачу. Вирішити її можливо лише за допомогою розкриття сутнісних рис релігійності як невід'ємної форми суспільного життя та дослідження всіх можливих проявів вказаних рис в найбільш значимих характеристиках української правової культури. Ряд учених наполягають на тому, що християнська релігія, її східний обряд не лише здійснили великий вплив на культуру українського народу, але й «замінили багатьом поколінням українського народу інститут державності, оскільки всі соціальні рухи, визвольні війни, повстання мали в своїй основі релігійний підтекст» [3, с. 90]. З чим ми без сумніву погоджуємось.

Зокрема, з православ'ям пов'язано ряд ментальних особливостей українського народу. Так, мова йде про «зосередженість на духовному самовдосконаленні, а не на державному житті, терпимість, смиренність, не войовничість тощо, що, звичайно ж, не могло не накласти свій відбиток і на сприйняття державно-правової реальності, опрацювавши споглядальний, очікувальний, часом зовсім байдужий, а не активний тип державно-політичного життя» [4, с. 178].

З релігійністю пов'язана схильність до ідеологізації, котра характерно для психологічного стану душі українців. Вона проявля-

ється, зокрема, в ідеологізації поглядів на націю як на щось високе, що шукає способи свого прояву зусиллями обраних (інтелігенції, національних героїв тощо). В основі такої ідеалізації лежить схильність до розриву мрій та дійсності, що включає в себе віру в щасливе майбутнє і заслужене щастя на основі того, що український народ багато пережив та натерпівся у ході своєї історії.

У свою чергу, слід пам'ятати, що Західна Україна в силу історичних причин формувалась під впливом греко-католицької церкви. Як відмічає Й. Васькович, в Східній Україні сотнями років проводилась асиміляція національних норм побуту, традицій, звичаїв українського народу з боку як державно-владних структур, так і православної церкви, котра стала фортецею консерватизму та антиукраїнських настроїв. В Західній Україні, котра тривалий час перебувала у складі Австро-Угорщини та Польщі, українському народу в значній мірі допомогла зберегти свою індивідуальність та остаточно не відійти від західної культури саме греко-католицька церква. Так, «серед відмінних рис населення Галичини можна виділити історично сформовані працелюбність, вміння господарювати, цілеспрямованість, національний патріотизм, котрі за умови кваліфікаційного управління могли стати гарною основою для державного будівництва» [5, с. 110].

Релігійність визначає унікальність української душі, її прагнення до цілісності і деяку відчуженість від мирських справ. У той же час релігійність слов'янської людини дуже специфічна. На думку Н. А. Бердяєва, слов'янські народи – це народи серця і почуття, національна свідомість яких носить яскраво виражене емоційне забарвлення, ірраціональне тут домінує над раціональним початком. Православний принцип соборності, наклався на громадський спосіб життя, закріпив колективістську природу національного характеру з усіма її позитивними і негативними наслідками. Православ'я стимулювало в українському менталітеті проявлення таких якостей, як правдошукач, жалісливість, мрійливість, милосердя, схильність до емпатичного співпереживання, безкорисливість, дружелюбність [6, с. 70].

Релігійність стала не лише однією з домінуючих ознак українського правового менталітету, але й основою для встановлення його цивілізаційної природи. Таким чином, роль релігії при формуванні та ідентифікації правового менталітету українців є однією з визначальних.

Література

1. Короткова О. А. Преимущество традиций в российском и зарубежном праве: исторический аспект. *Вестник Тюменского государственного университета*. 2015. № 9. С. 161–165.
2. Костин В. И. Институт частной собственности и цивилизационные формы жизни. *Актуальные проблемы правоведения: научно-теоретический журнал*. 2002. № 2. С. 168–173.
3. Степовик Д. Релігія і християнське мистецтво як предмет українського права. *Слово і час*. 1993. № 3. С. 88–94.
4. Бойко Л. М. Західні і східні цивілізаційні впливи у формуванні українського правового менталітету. *Порівняльно-правові дослідження: Українсько-грецький міжнародний науковий юридичний журнал*. 2007. № 1–2. С. 175–179.
5. Васильович Й. Правосвідомість та її вплив на менталітет українського народу. *Право України*. 1998. № 6. С. 107–116.
6. Бердяев Н. А. Судьба России. Опыты по психологии войны и национальности. М.: Мысль, 1990. 207 с.

Ключові слова: правовий менталітет, релігія, ментальність, право, український народ, національна ідея.

Ключевые слова: правовой менталитет, религия, ментальность, право, украинский народ, национальная идея.

Key words: legal mentality, religion, mentality, law, Ukrainian people, national idea.

Іванчук Віра Євстафіївна

*Національний університет «Одеська юридична академія»
аспірантка кафедри загальної теорії права та держави*

ПРАВОВИЙ МОНІТОРИНГ ЯК СКЛАДОВА ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ

Теоретичне осмислення, визначення мети та розвиток правового моніторингу полягає у розкритті та у визначенні поняття, місця та ролі техніки правового моніторингу в реалізації інституту правового моніторингу.